

Тетяна ХОМА,

orcid.org/0000-0002-9458-4056

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри фізичного виховання

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) *tetiana.khoma@uzhnu.edu.ua*

Валерій ТОВТ,

orcid.org/0000-0001-5421-9460

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри фізичного виховання

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) *valerii.tovt@uzhnu.edu.ua*

ОСОБЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ

У статті зацентовано увагу на підготовці компетентних фахівців – майбутніх тренерів-викладачів до активного впровадження набутих умінь і навичок у професійній діяльності. Зазначено на важливості тренувального процесу, виокремлення його етапів з урахуванням вікових особливостей студентської молоді. Окреслено шляхи упровадження як традиційних, так й інноваційних методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності бакалаврів з фізичної культури і спорту.

Проаналізовано сучасні наукові дослідження з означеної проблеми, в яких висвітлено підходи до організації освітнього процесу підготовки майбутніх тренерів-викладачів, застосування інноваційних методів роботи та їх вплив на результативність навчання. З'ясовано, що в основі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту повинна переважати практична спрямованість завдань, моделювання ситуацій, розв'язання педагогічних задач, пов'язаних із професійною діяльністю.

Метою статті є характеристика особливостей упровадження інноваційних методів навчання у процесі підготовки майбутніх тренерів-викладачів. За основу організації освітнього процесу взято зміст Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року та освітньо-професійну програму «Фізична культура і спорт» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю Фізична культура і спорт. Проаналізовано вимоги, що ставляться до професії тренера, вказано на фахові компетентності, якими повинен володіти майбутній фахівець.

Запропоновано під час викладання фахових дисциплін впровадження лекції-візуалізації, бінарної лекції та інсерт-лекції, охарактеризовано їх. Зосереджено увагу на залученні здобувачів до роботи в мікрогрупах у процесі проведення практичних занять. Описано використання методів «тематичної піраміди», «карти пам'яті», «5 запитань».

Перспектива подальших досліджень вбачається у впровадженні на заняттях методу моделювання та визначенні його впливу на результативність успішності здобувачів вищої освіти спеціальності Фізична культура і спорт.

Ключові слова: інноваційні методи, тренер-викладач, лекційно-практичні заняття, фахова підготовка.

Tetiana KHOMA,
 orcid.org/0000-0002-9458-4056
 Candidate of Pedagogical Sciences,
 Associate Professor at the Department of Physical Education
 Uzhhorod National University
 (Uzhhorod, Ukraine) tetiana.khoma@uzhnu.edu.ua

Valeriy TOVT,
 orcid.org/0000-0001-5421-9460
 Candidate of Pedagogical Sciences,
 Associate Professor at the Department of Physical Education
 Uzhhorod National University
 (Uzhhorod, Ukraine) valerii.tovt@uzhnu.edu.ua

PECULIARITIES OF THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF TRAINING FUTURE COACHES-TEACHERS

The article focuses on the preparation of competent specialists in particular future coaches-teachers for the active implementation of the acquired abilities and skills in professional activities. The importance of the training process, the identification of its stages, taking into account the age characteristics of student youth, is noted. Ways of implementing both traditional and innovative teaching methods aimed at forming the professional competence of bachelors in physical culture and sports are outlined.

Modern scientific research on the specified problem is analyzed, which highlights approaches to the organization of the educational process of training future coaches-teachers, the use of innovative work methods and their impact on the effectiveness of training. It was found out that the priority in the training of future specialists in physical culture and sports should be the practical orientation of tasks, modeling situations, solving pedagogical problems related to professional activity.

The purpose of the article is to characterize the features of the implementation of innovative teaching methods in the process of training future coaches-teachers. The basis of the organization of the educational process is the content of the Strategy for the Development of Physical Culture and Sports for the period until 2028 and the educational and professional program "Physical Culture and Sports" for the preparation of first (bachelor's) level higher education graduates in the specialty of Physical Culture and Sports. The requirements related to the profession of a coach are analyzed; the professional competences that a future specialist must possess are indicated.

During the teaching of the disciplines, the implementation of lecture-visualization, binary lecture and insert-lecture was proposed, and they were characterized. Attention is focused on engaging students to work in micro groups in the process of conducting practical classes. The use of the "thematic pyramid", "memory map", "5 questions" methods is described.

The prospect of further research can be seen in the implementation of the modeling method in classes and the determination of its impact on the performance of students of higher education majoring in Physical Culture and Sports.

Key words: innovative methods, coach-teacher, lecture-practical classes, professional training.

Постановка проблеми. Організація освітнього процесу в закладах вищої освіти України базується на засадах європейського вектору розвитку й спрямована на підготовку компетентних фахівців, здатних активно впроваджувати набуті уміння й навички у майбутній професійній діяльності. Змінюються підходи до роботи зі здобувачами вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура й спорт, увага сконцентрована на тренувальному процесі, його поетапності з урахуванням вікових особливостей студентської молоді та готовності майбутніх тренерів-викладачів залучати до рухової активності різні верстви населення. У зв'язку з цим, у педагогічній науці розглядаються шляхи упровадження різноманітних технологій навчання, спрямованих на формування професійної компетентності фахівців, зокрема з фізичної культури і спорту.

Аналіз досліджень. Проблема підготовки тренерів-викладачів у фокусі наукових розвідок низки авторів (Антонюк О., Єрмоленко О., Павлюк Є., Павлюк О., Сергієнко В., Чопик Т. та інші). Відтак, за дослідженнями Т. Чопик, О. Павлюк, О. Антонюка, Є. Павлюка, інтерактивні технології визначаються взаємодією викладача і здобувачів вищої освіти, їх активною позицією. Ключовим у діяльності педагога вважається творчий підхід до вибору та впровадження інтерактивних методів навчання, що сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, застосування ними інновацій у подальшій практичній діяльності. У навчальному процесі автори пропонують використовувати як традиційні, так й інтерактивні методи навчання. Серед лекцій, які мотивують студентів до вза-

сгоді, виокремлюють лекцію-бесіду, проблемну лекцію, лекцію-візуалізацію, прес-конференцію тощо. Семінарські заняття спрямовані на самостійне набуття знань, спонукання до колективної роботи, творчого підходу до проблеми, у зв'язку з цим активно впроваджуються у практику викладання семінари-промови, семінари-дослідження, семінари-взаємонавчання (Чопик, Павлюк, Антонюк, Павлюк, 2019).

Професійна діяльність тренера, на думку В. Сергієнка, пов'язана не тільки з безпосереднім впливом на організм людини, а й вихованням ціннісних орієнтацій на здоров'я, формуванням навичок до самостійних занять фізичними вправами, спортом, постійним самовдосконаленням. Такі вимоги потребують якісно нових підходів до професійної готовності тренера, в основі яких – спрямування навчально-тренувального процесу з орієнтацією на усвідомлення учнями-спортсменами важливості здорового способу життя, удосконалення рухових навичок, формування ціннісних орієнтацій та морально-вольових якостей, вироблення тактики і стратегії поведінки тощо. Тому в основі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту повинна переважати практична спрямованість завдань, моделювання ситуацій (Сергієнко, 2022).

Нами зацентовано увагу на аспектах оптимізації процесу фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів, в основі якої О. Єрмоленко (Єрмоленко, 2023) вбачає використання методу конструювання практичних варіантів підготовки, що дозволить якісно сформулювати спеціальні знання з побудови тренувальних програм та модельних тренувальних завдань з видів спорту та видів рухової активності. Важлива роль надається моделюванню різнотипових практичних ситуацій.

Студіювання наукової літератури дало змогу проаналізувати застосування на заняттях традиційних та інноваційних методів навчання, які сприяють належній фаховій підготовці майбутніх тренерів-викладачів до професійної діяльності.

Мета статті – охарактеризувати особливості упровадження інноваційних методів навчання у процесі підготовки майбутніх тренерів-викладачів.

Виклад основного матеріалу. Проведення дослідження базувалося на змісті Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року та освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

У стратегії вказано на значні резерви щодо визначення кваліфікаційних вимог до професій з

фізичної культури і спорту, відповідних професійних функцій та трудових дій для їх реалізації, а також компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності. Стратегічною ціллю виокремлено забезпечення вітчизняної сфери фізичної культури і спорту фахівцями належної кваліфікації, спроможними досягти візії та реалізувати місію цієї сфери у розвитку суспільства й держави загалом і конкретної особистості зокрема.

З метою підвищення рівня компетенції та вдосконалення кваліфікації фахівців у сфері фізичної культури і спорту окреслено коло вимог, серед яких: забезпечення підготовки та професійного розвитку фахівців фізичної культури і спорту із застосуванням різних видів освіти (формальної, неформальної та інформальної) шляхом виконання низки завдань: прийняття сучасної концепції розвитку фахової освіти у сфері фізичної культури і спорту, де формальна освіта є першим етапом, другим – входження фахівця у професію на основі інформальної освіти, зокрема наставництва, наступними етапами є безперервний професійний розвиток шляхом неформальної освіти та самоосвіти (Постанова КМУ, 2020).

Освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт» окреслює коло компетентностей – інтегральної, загальних, спеціальних (фахових, предметних), якими повинен володіти бакалавр фізичної культури і спорту. З-поміж спеціальних виокремлюємо здатність розвивати критичне мислення, здійснювати навчання, виховання й соціалізацію особистості у сфері фізичної культури і спорту, застосовуючи різні педагогічні методи (Освітньо-професійна програма, 2023).

Завдання, визначені стратегією, та програмні компетентності, якими повинні володіти майбутні тренери-викладачі, враховані нами в організації освітнього процесу та реалізуються через лекційні і практичні заняття.

На заняттях з дисципліни «Педагогіка фізичного виховання і спорту» мають місце як традиційні, так й інноваційні методи навчання. Серед лекцій нами пропонувалися:

– лекція-візуалізація. Викладач висвітлював зміст теоретичного матеріалу та презентував його у вигляді схем, таблиць, відеосюжетів, відеоконтенту (скринкастів, відеопрезентації, віртуальних навчальних тренувань) тощо. Наприклад, у процесі пояснення теми «Дидактичні основи ефективності тренувального процесу» викладач, на основі студіювання довідкової та науково-методичної літератури, з'ясував зміст ключового поняття «тренувальний процес», розкривав його мету, вказував на педагогічну майстерність тре-

нера, що відіграє пріоритетну роль у підготовці спортсмена. Зміст лекції доповнювався кольоровою сигнальною схемою побудови тренувального процесу з акцентом на ключових його етапах, у процесі пояснення викладач демонстрував плейлист відеотренувань відомих вітчизняних тренерів у командних видах спорту. З метою запам'ятовування базових понять, їх характеристики та логічних взаємозв'язків викладач створював короткий скринкаст – відеозапис інформації, виведеної на екран, із додаванням звукового супроводу та коментарів. Підготовка скринкастів носить практичний характер і дає можливість студентам додатково самостійно повторити зміст лекційного матеріалу. На нашу думку, лекція-візуалізація сприяє ефективному запам'ятовуванню матеріалу, диференціації ключових понять, активізує критичне мислення;

– бінарні лекції. Передбачали виклад змісту досліджуваних понять у діалозі двох викладачів. Бінарна лекція демонструє міжпредметні зв'язки й найчастіше охоплює теми, інтегральні для різних дисциплін. Проведення таких лекцій супроводжувалося, як правило, поясненням матеріалу, моделюванням ситуацій та їх розв'язанням з погляду теорії і практики. Як приклад, під час викладу лекції «Форми організації занять з фізичної культури» викладачі розглядали питання структури уроку фізичної культури та підготовки до його проведення з точки зору дидактики й теорії і методики фізичного виховання й спорту. Було проаналізовано структуру уроку фізичної культури, охарактеризовано дотримання вимог щодо його частин, визначалися методи і прийоми роботи, види фізичних вправ, які доречно впроваджувати на кожній із частин уроку. Вважаємо, що бінарні лекції стимулюють активність студентів, збільшують обсяг сприйняття матеріалу, розвивають уміння комунікувати, дискутувати на професійну тематику, сприяють формуванню культури ведення діалогу;

– інсерт-лекція. Сприяла розвитку критичного мислення та виробленню аналітичних здібностей. Студентам пропонувалося конкретне питання лекційного матеріалу, отриману інформацію вони структурували та пов'язували з раніше вивченими темами. У процесі такої роботи слухачі визначали все, що їм відомо з теми, виокремлювали нову інформацію, відзначали протиріччя, що не відповідали їх уявленням про ту чи іншу проблему, наголошували на незрозумілих питаннях або тих, які потребували уточнення. Такий вид діяльності під час лекційних занять сприяє посиленню уваги та зосередженості студентів як на відомій, так і на

незрозумілій інформації, вимагає максимальної сконцентрованості й усвідомленого опрацювання конкретного питання.

Інноваційні методи навчання отримали широкого застосовувалися на практичних заняттях. Перевага надавалася роботі в групах, що, за нашим спостереженням, сприяла розвитку комунікативної компетентності, умінню працювати в команді, вирішувати протиріччя, толерантно ставитись до думок колег, формувала навички етичної взаємодії. З метою колективного вирішення ситуативних завдань, що можуть мати місце в майбутній професійній діяльності, здобувачам пропонувалося об'єднатися у мікрогрупи по 5–7 осіб. З-поміж методів, спрямованих на активізацію командної взаємодії учасників, нами впроваджувалися методи «тематичної піраміди», «карти пам'яті», «5 запитань».

До прикладу, у процесі вивчення теми «Активізація учнів на уроці фізичної культури» мікрогрупам пропонувалося побудувати та презентувати власну тематичну піраміду, що складалася б із 4 рівнів: 1 рівень – визначення ключових понять теми, їх взаємозв'язок, 2 рівень – характеристика чинників, що впливають на результативність уроку фізичної культури в ЗЗСО, 3 рівень – дослідження означеної теми в сучасних наукових розвідках, 4 рівень – практичні рекомендації щодо шляхів підвищення активності учнів на уроці фізичної культури. Презентації студентських робіт узагальнювалися викладачем. Вважаємо, означений метод роботи дає можливість засвоїти ключові поняття, знаходити спільне й відмінне між ними, розвиває уміння аналізувати наукові доробки з проблеми, на їх основі формулювати власне бачення вирішення ситуації, знаходити ефективні методи взаємодії з учнями на уроці фізкультури або у процесі навчально-тренувальної діяльності.

Метод «карта пам'яті» (mind map) передбачав залучення мікрогруп здобувачів до укладання тематичних схем – візуалізації опрацьованого заздалегідь лекційного матеріалу. Мета полягала в оформленні отриманої інформації у зручній для запам'ятовування формі. Наприклад, для роботи над темою «Спортивна форма як прояв вищої готовності до змагань» студенти створювали асоціативний куц до ключових термінів, зображували у вигляді таблиць педагогічні та психологічні чинники, схематично змальовували процес готовності спортсмена до змагань, вказували шляхи формування впевненості у спортивних можливостях. Як засвідчує практичний досвід, візуалізація сприяє розвитку креативного мислення, умінню висловлюватися стисло, дотримуючись логічності й послідовності викладу думок.

Метод «5 запитань» використовувався на практичних заняттях з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків між темами лекції, проведення самоконтролю та самоаналізу вивченого матеріалу. До опрацьованого змісту лекційного матеріалу об'єднаним у групи здобувачам пропонувалося укласти п'ять запитань, кожне з яких формувало основу для наступного. Головна умова – питання повинні формулюватись таким чином, щоб розкрити зміст лекції. Кожна група працювала над укладанням питань до різних тем. Наприклад, до теми «Специфіка діяльності тренера у ДЮСШ» студенти запропонували такі питання: «Хто такий тренер?», «Що входить до посадових обов'язків тренера?», «Яким чином психолого-педагогічний такт тренера впливає на результативність роботи?», «Чому тренеру слід дотримуватися культури мовлення?», «Як можна досягти професійного успіху сучасному

тренеру?» Метод «5 запитань» дає змогу провести самоаналіз вивченого, окреслити проблемні моменти у засвоєнні теми.

Висновки. Таким чином, нами розглянуто інноваційні методи навчання, що мають місце у процесі підготовки майбутніх тренерів-викладачів. Проаналізовано Стратегію розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року та освітньо-професійну програму «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт. Запропоновано упровадження інноваційних методів у процесі проведення лекційно-практичних занять із дисципліни «Педагогіка фізичного виховання і спорту».

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у впровадженні на заняттях методу моделювання та його впливі на результативність успішності здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмоленко О. В. Конструювання практичних варіантів когнітивного компонента педагогічної моделі підготовки майбутніх тренерів-викладачів. *Olympicus*. № 3 (2023): С. 70–76.
2. Освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю Фізична культура і спорт. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/58521> (дата звернення: 29.01.2024).
3. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089, Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.01.2024).
4. Сергієнко В. М. Фізкультурно-спортивна діяльність тренера з виду спорту : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2022. 184 с.
5. Чопик Т., Павлюк О., Антонюк О., Павлюк Є. Використання інтерактивних технологій у процесі професійного становлення майбутніх фахівців фізичної культури і спорту під час навчання у закладах вищої освіти. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки, № 4 (19), 2019. С. 429–439.

REFERENCES

1. Iermolenko O. V. (2023). Konstruiuvannia praktychnykh variantiv kohnityvnoho komponenta pedahohichnoi modeli pidhotovky maibutnykh treneriv-vykkladachiv. [Construction of practical options of the cognitive component of the pedagogical model of the training of future teacher coaches]. *Olympicus*. 3. 70–76. [in Ukrainian].
2. Osvitno-profesiina prohrama «Fizychna kultura i sport» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu Fizychna kultura i sport (2022). [Educational-professional program «Physical culture and sport» of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty Physical culture and sport]. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/58521>. [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2028 roku. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 lystopada 2020 r. № 1089 [On the approval of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period until 2028. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 4, 2020, 1089], Kyiv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
4. Serhiienko V. M. (2022). Fizkulturno-sportyvna diialnist trenera z vydu sportu : navchalnyi posibnyk. [Physical culture and sports activity of a sports coach: a study guide]. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet, 184 [in Ukrainian].
5. Chopyk T., Pavliuk O., Antoniuk O., Pavliuk Ye. (2019). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii u protsesi profesiinoho stanovlennia maibutnykh fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu pid chas navchannia u zakladykh vyshchoi osvity. [The use of interactive technologies in the process of professional development of future physical culture and sports specialists during their studies in higher education institutions]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seria: Pedahohichni nauky, № 4 (19), 429–439. [in Ukrainian].